Цикалюк Галина Федорівна

Педагогічний стаж роботи – 8 років, ІІ категорія; працюю в 8-А, 8-Б класах (5 годин), 2 години – індивідуальні заняття.

Тема, над якою працюю : «Групова робота учнів на уроках – основа співпраці вчителя та школяра на спрямування індивідуального розвитку особистості».

Проблеми, які існують у підготовці:

відсутність методичних розробок відповідно до вимог нової програми щодо викладання історії у 8-х класах;

недостатня кількість технічних засобів навчання для проведення уроку згідно із сучасними вимогами.

Тема: Лівобережна та Слобідська Україна. Ліквідація Гетьманщини

Мета:

Навчальна: охарактеризувати політичне й соціально-економічне становище України в середині XVIII ст., висвітлити діяльність останнього гетьмана — Кирила Розумовського; визначити наслідки ліквідації Гетьманщини та її місце в історії України;

Розвивальна: розвивати в учнів уміння працювати в групах, працювати з джерелами інформації, аналізувати їх, давати відповіді на запитання, робити висновки, узагальнення, визначати причинно-наслідкові зв'язки, висловлювати свою точку зору.

Виховна: виховувати повагу до історичного минулого своєї Батьківщини.

Основні терміни та поняття: «Друга Малоросійська колегія», «Генеральний опис Малоросії», «Малоросійське генерал-губернаторство», гетьманщина.

Видатні постаті: Кирило Розумовський, Єлизавета Петрівна, Петро III, Катерина II, Петро Румянцев.

Обладнання: карта, роздавальні картки з текстовими історичними джерелами, схемами, таблицями, ілюстративний матеріал(портрет Кирила Розумовського), підручник «Історія України. 8 клас» А.В. Гісем, А.А.Мартинюк, 2016 рік, атлас «Історія України. 8 клас».

Тип уроку: комбінований урок.

Очікувані результати

після цього уроку учні зможуть:

• пояснювати причини тимчасового відновлення та остаточного скасування гетьманства;

• оцінювати діяльність останнього гетьмана К. Розумовського;

• показувати на карті територіальні зміни, які відбулися внаслідок ліквідації козацького адміністративно-територіального устрою на Лівобережній Україні та Слобожанщині;

• визначати хронологічну послідовність основних подій;

• розвинути вміння працювати з джерелами інформації, робити висновки, узагальнення, визначати причинно-наслідкові зв'язки, висловлювати свою точку зору;

• визначати наслідки ліквідації Гетьманщини та її місце в історії України.

Хід уроку

I. Організаційний момент

Об'єднання учнів в дві групи. Запишіть в зошитах тему сьогоднішнього уроку Повідомлення мети уроку. З цією метою ми проведемо наш сьогоднішній урок – уявну подорож до Гетьманщини.

II. Актуалізація і корекція опорних знань

Бесіда – інтерв'ю:

1. До складу якої держави входила Лівобережна Україна в середині XVIII ст.?
2. Яким було політичне та соціальне становище українських земель у складі Росії?

3. Що вам відомо про діяльність першої Малоросійської колегії?
4. Якими фактами ви можете підтвердити те, що в першій половині XVIII ст. тривав наступ російського уряду на автономію України?

III. Мотивація навчальної діяльності

Історія будь-якого народу, як і життя людини, має героїчні і трагічні, щасливі й нещасливі сторінки. І оскільки саме в героїзмі найповніше виявляються національний характер народу, його душевна краса, його талант, ці сторінки особливо хвилюють і викликають почуття національної гордості. Однією з таких героїчно-трагічних сторінок в історії України була Гетьманщина, долі якої у другій половині XVIII ст. ми і присвятимо наш сьогоднішній урок. Бажаю вам на уроці успішної праці, цікавих відкриттів.

А розпочати його я хочу словами відомого українського поета Дмитра Павличка:

«Забули ясні зорі козацький хоровод,
Бої на Чорнім морі, гармати Жовтих Вод
Забула вже Європа ту силу молоду,
що біля Конотопа розбила вщент Орду.
Забули вже портали в Парижі та Москві,
Як шану віддавати козацькій хоругві.
Забули, тугодуми, як воля січова
Творила віщі думи, збирала в кров слова.
А ми пригадаймо, забути не даймо,
Що слава козацька жива”.

IV. Сприйняття та усвідомлення нового матеріалу.
План

Рухатись ми будемо за таким планом:

1. Відновлення гетьманства. Кирило Розумовський.
2. Остаточна ліквідація гетьманства. Діяльність П.Рум’янцева.
3. Скасування козацького устрою на Слобожанщині. Ліквідація решток автономного устрою Гетьманщини.

I.

По смерті гетьмана Д. Апостола в 1734 р. було заборонено вибори нового гетьмана України, а вся влада в Гетьманщині була передана «Правлінню гетьманського уряду», який всіляко обмежував і утискав права козаків. Серед населення Гетьманщини зріло невдоволення.

Сподівання на покращення становища були пов’язані зі сходженням на імператорський престол доньки Петра І Єлизавети Петрівни у листопаді 1741 р. в результаті палацового перевороту. Такі сподівання базувалися на тому, що серед оточення імператриці було чимало українців, а Олексій Розумовський був її фаворитом.

Історик - консультант

1. Повідомлення учня про Кирила Розумовського

Гетьман К.Розумовський

• Граф, генерал-фельдмаршал, останній гетьман України, народився в селі Лемеші на Чернігівщині в сім'ї козака Григорія Розума.

• У 14 років потрапив до царського палацу завдяки своєму братові Олексію, який подбав про його навчання.

• Навчався за кордоном у Німеччині, Франції, Італії. У 18-річному віці призначений президентом Імператорської Академії наук.

• У лютому 1750 р. проголошений гетьманом України. За столицю обрав місто Батурин.

• Провів ряд реформ, спрямованих на відновлення самостійних дій державно-адміністративних органів Гетьманщини.

• У 1762 р. брав активну участь у перевороті на користь Катерини II.

• Після ліквідації гетьманства (1764) був членом Державної ради, а потім одійшов від справ. Останні 9 років життя провів у Батурині, де й помер у 1803 р. Похований у Воскресенській церкві.

2.Проблемне запитання.

«Чому Єлизавета відновила гетьманство в Україні?»

Відповіді учнів записуються на дошці.

Причини відновлення гетьманства в Україні

а) царському уряду необхідний був плітичний спокій в Україні

б) це давало можливість тримати українські землі під контролем і зміцнювало владу Єлизавети в Україні.

в)з політичного розрахунку: економічно-стратегічний потенціал України бажали використати в майбутніх війнах проти Туреччини й Пруссії.

3.Самостійна робота в групах:

І група – прослухавши відеозапис, заповніть будь ласка, таблицю «Реформи Кирила Розумовського». Впишіть основні заходи, здійснені гетьманом К. Розумовським і прокоментуйте свої записи

Реформи гетьмана Кирила Розумовського				
В зовнішній політиці	В адміністративному устрої	У військовій організації	В судоустрої	В освіті та культурі
Гетьман намагався	Кожен з 10 полків	Запровадив муштру за	До складу Генерального	К.Розумовський продовжує

вести самостійну зовнішню політику.Домагався, щоб Україну передали в Колегію іноземних справ.	поділено на 2 повіти. Самостійно призначав полковників і наділяв їх землею та маєтками. Гетьман сам розпоряджався зібраними податками. Переніс столицю з Глухова до Батурина.	іноземним зразком, удосконалив артилерію, увів однакове озброєння та уніформу, запровадив військову підготовку дітей.	суду крім двох генеральних суддів Розумовський увів виборних осіб із старшин від кожного полку. У кожному полку створювалося по три шляхетські суди – земський, міський і підкоморський.	традиції своїх попередників, не шкодуючи коштівна церкви та монастирі.

ІІ група - працює з історичними джерелами :

Документ 1. *М. Грушевський про діяльність К. Розумовського*

«Сам новий гетьман був чоловік зовсім чужий Україні та її життю. Він виріс у Петербурзі, був усім зв'язаний з петербурзьким панством. Його довіреним дорадником був Григорій Теплов, бувший його учитель, чоловік хитрий і недобрий, українським порядкам неприхильний....На Україні Розумовський нудився, проживав частіше в Петербурзі; держав себе не як товариш української старшини, а немов якийсь володар з божої ласки, і завів у своїй глухівській резиденції двір на взірець двору петербурзького. В справи українські не дуже мішався, і Україною правила старшина по своїй волі, зносячись безпосередньо з сенатом і російським правительством...» *(Грушевський М. Ілюстрована історія України. — К.: Наукова думка, 1992. — С. 382)*

Документ2. *І. Крип'якевич про діяльність К. Розумовського*

«Він був з козачого роду, але молодим хлопцем дістався на царський двір до Петербурга, вчився там у вищих школах і їздив багато по чужих краях, Розумовський дуже зовні відрізнявся від давніх гетьманів. Закинув стародавнє українське вбрання, носив одежу на французький лад.

Але в його грудях билося ще українське серце. Гетьман щиро займався справами України, завів нові порядки в судах і в війську, пильнував добробут краю, прикрашував Україну новими будовами. В Батурині збудував величаву гетьманську палату, останки якої лишилися до наших днів. Думав він і про те, щоб зробити гетьманство спадщинним у своєму роді і тим способом укріпити самостійність Української держави». *(Крип'якевич І. Історія України. — К.: Просвіта, 1992. — С. 72)*

Завдання

1. Чи збігаються характеристики істориків діяльності останнього гетьмана України Кирила Розумовського?
2. Яку з цих точок зору поділяєте ви? Чому? Можливо, ви маєте власну точку зору, аргументуйте її.
Вчитель разом з учнями підводить загальні висновки щодо діяльності К.Розумовського.

Узагальнення за методом «Дерево рішень»

Охарактеризуйте наслідки діяльності К. Розумовського, визначивши всі «плюси» та «мінуси» в його діяльності.

Наслідки діяльності К. Розумовського	
Позитивні	**Негативні**
• Зумів розширити автономію України • Зміцнив привілейований стан старшини, надав їй можливість закріпити за собою землеволодіння і право на селянську працю. • Козацька старшина стала привілейованою верствою населення. • Сприяв розвиткові української культури.	• Обмежив перехід селян від одного поміщика до іншого, що стало суттєвим кроком до закріпачення селян • Відбувалося обмеження економічних і політичних прав України: 1754 р. — указ про контроль над фінансами Гетьманщини; 1754 р. — ліквідація митного кордону між Росією та Україною; скарбниця України мала подавати відомості до столиці імперії про доходи й витрати Гетьманщини

II.

Робота в групах:

Завдання

1. Які зміни сталися в управлінні Лівобережної України у 1764 році?
2. А як, на вашу думку, можна пояснити ліквідацію гетьманського правління?
3. Яка назва вживається в документі щодо українських земель?
4. Який орган влади утворювався для управління українськими землями?
5. Хто мав очолити Малоросійську колегію і якими повноваженнями він наділявся?

І група – працює з історичним джерелом:

Документ 3. *З указу Катерини ІІ про ліквідацію гетьманства та утворення Малоросійської колегії (10 листопада 1764 р.)*

«Після всемилостивішого від нас звільнення графа Розумовського, на його прохання, з чину гетьманського наказуємо нашому Сенатові для належного управління в Малій Росії створити там Малоросійську колегію, в якій бути головним нашому генералу графу Румянцеву і з ним чотирьом великоросійським членам. Великоросійських членів наймилостивіше ми тепер призначаємо: генерал-майора Брандта і полковника князя Платона Мещерського; на останні ж дві вакансії, вибравши негайно кандидатів, Сенат повинен представити нам, малоросійських — генерального обозного Кочубея, генерального писаря Туманського, генерального осавула Журавку

та хорунжого Данила Апостола... Нижчих канцелярських службовців вибрати йому, графу Румянцеву, на свій розсуд.
Ми, бажаючи, щоб між визначеними в цю колегію чинами ніякої різниці не було і щоб кожний своє місце міг зайняти за чином старшинства, наймилостивіше наділяємо цих малоросійських чинів зрівнюванням у класах з великоросійськими нижченаведеними чинами, а саме: генерального обозного Кочубея — генерал-майорським, генерального писаря Туманського — чином статського радника, генерального осавула Журавку і хорунжого Апостола — полковницькими.
За відсутності тепер гетьмана, призначеного від нас головному малоросійському командирові, мати такі права як генерал-губернатору і президенту Малоросійської колегії, де він у справах суду і розправи має голос голови за генеральним регіментом, а врешті справ, як-от: підтримування в народі доброго порядку, загальної безпеки і виконання законів — повинен він поступати як губернатор, тобто як особливий нам довірений в нашу відсутність.
Запорозькій Січі, яка була під управлінням гетьмана, бути тепер підвладною цьому малоросійському урядові».
ІІ група - працює за підручником на сторінці 232. Відповіді учні тезами записують до зошиту, коментують, та підводиться узагальнений висновок.

ІІІ.
І група - працює в парах з котурними картами. Учитель просить учнів показати на контурних картах з допомогою атласів та карти: Українські землі наприкінці XVIIIст. - межі Гетьманщини, міста Глухів та Батурин, Лівобережну Україну, Слобідську Україну.
ІІ група – працює в парах за підручником на сторінці 233 та заповнює ось такий ланцюжок «Причинно-наслідковий зв'язок історичних подій».

V. Узагальнення та систематизація знань

Ми завершуємо з вами уявну подорож до Гетьманщини.

Завдання (виконується методом «Прес»)

Чи можна суть політики Катерини II виразити її ж фразою: «Коли в Малоросії зникнуть гетьмани, треба зробити все, щоб стерти з пам'яті їх та їхню добу»?

Я вважаю що ….

Тому що ……

Наприклад ……

Таким чином …..

VI. Підсумок уроку

Таким чином, на початку 80-х рр. XVIII ст. було остаточно ліквідовано українську козацьку державу. Українські прапори, гармати, печатки вивозилися до Петербургу. Її адміністративно-територіальний устрій, судова система, соціальний склад в основному був уніфікований з рештою регіонів Російської імперії в історії України починається новий період – період становлення нової національної ідеї, розгортання боротьби за відновлення Української держави.

А завершити наш урок хочеться словами Т.Шевченка з твору «Тарасова ніч»

Була колись Гетьманщина,
Та вже не вернеться.
Було колись — панували,
Та більше не будем!
Тії слави козацької
Повік не забудем!

VII. Домашнє завдання

<u>На середній рівень</u>

Прочитати № 30, відповісти на питання(1-4 включно) на сторінці 234 письмово.

На достатній рівень

Повторити № 30,самоперевірка за питаннями (5-8)на сторінці 234.

На високий рівень

Написати есе «Місце Гетьманщини в історії України», або

Скласти 10 тестових завдань з однією вірною відповіддю за темою:
« Лівобережна та Слобідська Україна. Ліквідація Гетьманщини».